



Prof. Leszek RAFALSKI

**Przewodniczący
Rady Głównej
Instytutów Badawczych**

Polska była w momencie transformacji sześciolatkiem posłanym od razu do liceum. Z niektórych przedmiotów wiedzę i umiejętności nadrobiła, w innych jest ciągle bardzo słaba.

Sześciolatek posłany do liceum

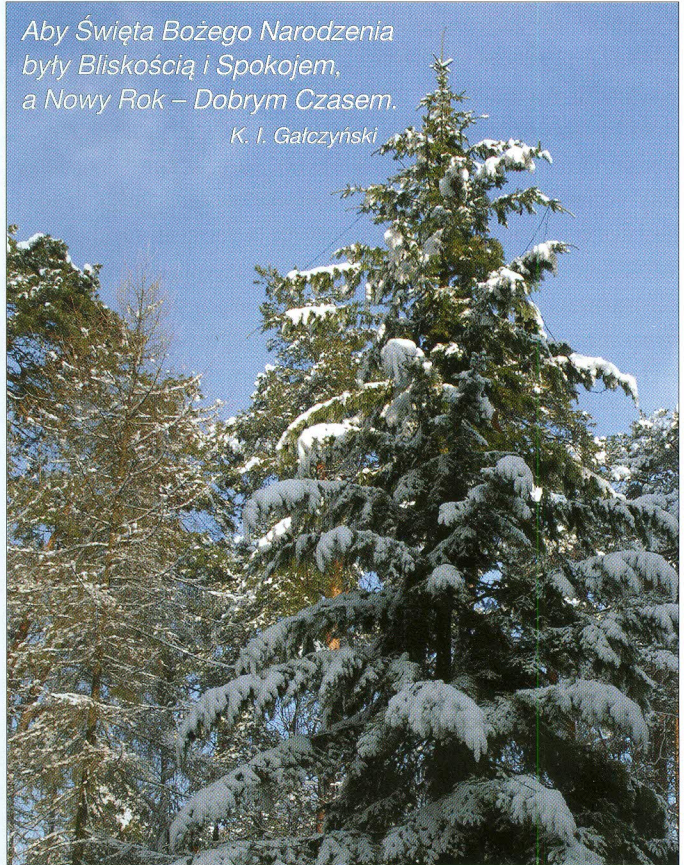
Polska niestety nie jest w grupie krajów zaliczanych do liderów innowacyjności i rozwoju nowoczesnych technologii. Ten swoisty kryzys innowacyjności jest najdłużej trwającym echem transformacji z gospodarki planowej do rynkowej, kiedy to gospodarka polska próbowała dogonić kraje wysoko rozwinięte, korzystając w dużym zakresie z transferu technologii. Nasz kraj stał się i jest do tej pory rynkiem zbytu gotowych wyrobów, technologii i usług przeniesionych przez przedsiębiorstwa zagraniczne, nasi przedsiębiorcy nadal produkują głównie według zagranicznych licencji. Przed naukowcami i ambitnymi przedsiębiorcami otworzył się szeroki świat wiedzy, ale w warunkach unijnych musieli nauczyć się dyscypliny projektu badawczego, sztuki negocjacji w języku angielskim warunków uczestnictwa w programach R&D, konkurowania na światowym rynku badań i wdrożeń. Polska była w momencie transformacji sześciolatkiem posłanym od razu do liceum. Z niektórych przedmiotów wiedzę i umiejętności nadrobiła, w innych jest ciągle bardzo słaba.

Uczniowi, który ma w szybkim tempie nadrobić zaległości, trzeba stworzyć warunki materialne i organizacyjne oraz zapewnić motywację. Uzyskanie zdolności do tworzenia własnych innowacji lub do uczestnictwa w bardzo zaawansowanych naukowo zespołach, o zdobytej dawno przewadze technologicznej, wymaga dużych nakładów finansowych i ogromnej pracy, a ponadto motywacji opartej na zachętach ekonomicznych i korzystnych rozwiązaniach prawnych. Zasadnicze przyczyny niezadowalającego rozwoju innowacyjności w Polsce wynikały z niewystarczających nakładów na badania naukowe

cd. str. 2

*Aby Święta Bożego Narodzenia
były Bliskością i Spokojem,
a Nowy Rok – Dobrym Czasem.*

K. I. Gałczyński



Rada Główna składa Czytelnikom świąteczne życzenia pod choinką z Lasów Państwowych badanych przez Instytut Badawczy Leśnictwa

IBL – 85 lat w służbie leśnictwa w Polsce

W Instytucie Badawczym Leśnictwa (IBL) historia łączy się z teraźniejszością a nauka z praktyką, aby współdziałać na rzecz polskich lasów. Od momentu powstania Instytut konsekwentnie realizuje naukową misję, rozwijając wielokierunkowe badania niezbędne do prowadzenia gospodarki leśnej.

cd. str. 12

W numerze m.in.:

- *Perły Innowacji za talent i kreatywność* (str. 3)
- *Naukowo o instytutach badawczych* (str. 4–5)
- *60 lat badań w dziedzinie nukleoniki z perspektywy działań IChTJ* (str. 6–8)
- *Narodowy Instytut Geriatrii, Reumatologii i Rehabilitacji...* (str. 9–11)
- *Jubileusz 70-lecia Instytutu Włókiennictwa* (str. 15–17)
- *Aktywność instytutów badawczych w Programie Horyzont 2020* (str. 19)



Jubileusz 85-lecia Instytutu Badawczego Leśnictwa

Rok 2015 to dla Instytutu Badawczego Leśnictwa (IBL) rok szczególny, w którym przypada 85. rocznica jego powstania. Dla pracowników Instytutu jest to doskonała okazja do podsumowań i wspomnień. To także dobry czas, aby sprecyzować plany na przyszłość i wyznaczyć priorytetowe cele dla rozwoju nauk leśnych. Postępujące zmiany klimatyczne stwarzają konieczność dostosowania praktyki leśnej do nowych warunków. Lasy obecnie sadzone będą dorastać w innych uwarunkowaniach klimatyczno-siedliskowych, co wiąże się z nowymi zagrożeniami. Dlatego już dziś tak ważnym jest przewidywanie zmian i wprowadzanie nowych praktyk, które zapewnią trwałość lasu i jego różnorodność biologiczną.

Z kart historii

W 1930 r. minister rolnictwa, w dniu 10 lipca, w drodze rozporządzenia powołał Zakład Doświadczalny Lasów Państwowych (ZDLP) podległy Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie. Zakład ten działał na prawach nadleśnictwa i miał upoważnienie do prowadzenia swojej działalności badawczo-rozwojowej na terenie całej Polski. Na dyrektora nowo powstałego Zakładu, Adam Loret – ówczesny dyrektor Lasów Państwowych powołuje Jana Teodora Hausbrandta, który pełni tę funkcję do rozpoczęcia



Siedziba IBL w Sękocinie Starym, fot. P. Szymański

II wojny światowej, podczas której został zamordowany.

W dniu 20 marca 1934 r. Zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w ramach zmian statutu organizacyjnego Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych, ZDLP zostaje przekształcony w Instytut Badawczy Lasów Państwowych podległy bezpośrednio dyrektorowi nacelnemu Lasów Państwowych.

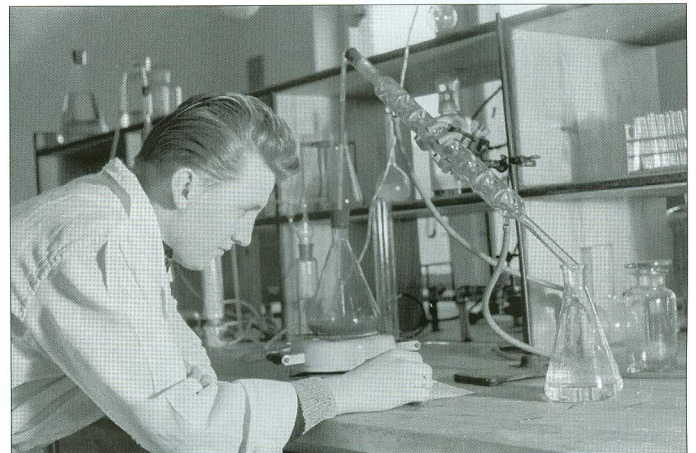
Instytut zmieniał swoje siedziby w wyniku reorganizacji, jak i zawieruchy wojennej, począwszy od przedwojennych lokalizacji w Warszawie i powojennych – w Lublinie, Łodzi, Krakowie, ponownie w Warszawie oraz w Sękocinie, gdzie rozpoczęto budowę zaplecza naukowego w latach 60. ubiegłego wieku.

W początkowym okresie rozwoju Instytutu, jako Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych, a następnie Instytutu Badawczego Lasów Państwowych, kształtowała się struktura organizacyjna, powstawały laboratoria i infrastruktura. W krótkim czasie, jaki dany był powstającemu Instytutowi, bo obejmującym zaledwie 9 lat (1930-1939), jego pracownicy stworzyli podstawy ochrony przyrody w Polsce, a Instytut sprawował nadzór nad parkami i rezerwatami przyrody. Nowatorskim kierunkiem badań była restytucja żubra, niedźwiedzia i konika polskiego w Puszczy Białowieskiej.

Od samego początku misją Instytutu była popularyzacja wiedzy przy-



Zraszanie sosny przeciw osutce, Nadleśnictwo Troki, 1934 r.
fot. Henryk Orłoś



Laboratorium Zakładu Gleboznawstwa IBL – lata 60. XX w.
fot. archiwum IBL

rodniczej, prowadzenie działalności wydawniczej i szkoleniowej. Wśród wielu osiągnięć z tego okresu należy wymienić opracowanie zasad oceny nasion drzew leśnych, metod prognozy urodzaju nasion oraz regionalizacji nasiennej. Kwestiami nowatorskiej na owe czasy ochrony przyrody oraz waloryzacji przyrodniczej zajmował się Dział Rezerwatów. W Zakładzie Lasów Doświadczalnych rozpoczęto badania nad metodami prognozowania oraz ograniczania występowania wyrządzających szkody w gospodarce leśnej owadów i patogenów drzew leśnych. Odpowiedzią na rosnący popyt na drewno w związku z odbudową Państwa był rozwój metod użytkowania lasu i technologii obróbki drewna. Pod koniec lat 30. powstał Oddział Żywicowania. Intensywnie współpracowano z Polskimi Kolejami Państwowymi przy badaniach dotyczących impregnacji podkładów kolejowych. Prowadzono także badania z zakresu gospodarki rybackiej, połoninowej, torfowej, zielarstwa, historii leśnictwa. Wydawnictwa i Biblioteka DNLP stanowiły jeden z oddziałów Instytutu.

Niezwykle dynamiczny rozwój IBL brutalnie przerywa II wojna światowa. Instytut ponosi ogromne straty osobowe i materialne. Jedna czwarta kadry Instytutu zginęła w czasie działań wojennych, w obozach oraz w powstaniu warszawskim. Sprzęt i księgozbiory oraz budynki Instytutu zostały zniszczone prawie w 100%.

Czasy powojenne

W okresie powojennym priorytetem działalności Lasów Państwowych była odbudowa gospodarki leśnej, a także uproduktywnienie tzw. gruntów porolnych na wielkich obszarach kraju w nowych granicach.

Przełom lat 40. i 50. to gradacje owadów i tym samym akcje zwalczania szkodników owadzych w lasach ziem zachodnich w nowych granicach Polski. Instytut podlega Ministerstwu Leśnictwa, a następnie Ministerstwu Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Główny wysiłek intelektualny Instytutu skierowany był na intensyfikację produkcji drewna, ubocznego użytkowania lasu oraz ochrony lasów i zalesiania gruntów porolnych.

Intensywny rozwój laboratoriów i gromadzenie zbiorów przyrodniczych rozpoczęły się w latach 60. i 70. XX wieku. W tym czasie opracowano podstawy typologii leśnej i regionalizacji przyrodniczo-leśnej, zasady gospodarowania w drzewostanach nasiennych oraz tworzenia upraw pochodnych. W zakresie hodowli lasu opracowano zasady trzebieży selekcyjnej, a w Białowieży intensywnie rozwinięto badania fitosocjologiczne. Rozpoczęto prace nad przyczynami powstawania pożarów oraz metodami ich ograniczania i monitoringu. Opracowano także preparaty ograniczające występowanie owadów – insektycydy, zarówno do ochrony drewna jako surowca, jak i aparatu asymilacyjnego. Od roku 1974 IBL

jest powtórnie w strukturach LP – do roku 1990. W tym czasie następuje rozbudowa stacji badawczej w Sękocinie, powstaje duży Zakład Lasów Doświadczalnych w Janowie Lubelskim funkcjonujący do 1981 r.

Kolejne zmiany i dalszy rozwój IBL

Na przełomie lat 80. i 90. XX wieku w Instytucie nastąpiły duże zmiany organizacyjne, a funkcje organu nadzorującego przejął Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Zmiany ustrojowe w Polsce wpłynęły na rozwój badań z zakresu polityki leśnej i ekonomiki leśnictwa. Tym samym Instytut stawał się ważnym ośrodkiem w Europie w zakresie współpracy międzynarodowej, szczególnie z krajami Unii Europejskiej. Instytut Badawczy Leśnictwa był współzałożycielem EFI – Europejskiego Instytutu Leśnego, a jego pracownicy pełnią dziś ważne funkcje w jego organach doradczych. Jeszcze przed akcesem do Unii Europejskiej, IBL rozpoczął prace w ramach projektu pod nazwą Centrum Doskonałości Proforest realizowanego w latach 2003-2006. Instytut uczestniczy także w pracach komisji problemowych ds. leśnictwa w FAO.

Aktualna działalność

IBL prowadzi badania i prace rozwojowe poświęcone procesom zachodzącym w ekosystemach leśnych oraz wzajemnym powiązaniom lasów z otaczającym środowiskiem przyrod-



Dr Iwona Szymp-Borowska podczas analizy amplifikacji DNA sosny w laboratorium genetycznym Zakładu Lasu i Genetyki Drzew Leśnych, fot. T. Wojda



Dr inż. Katarzyna Sikora podczas badania izolacji DNA patogennego grzyba *Phytophthora sp.* z olszy fot. archiwum IBL

niczym, społecznym i gospodarczym. W strukturze Instytutu znajduje się 6 zakładów i 3 laboratoria, których przedmiotem działania jest prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych w zakresie: zalesiania i odnawiania lasu, pielęgnacji, użytkowania, a także ekologii, ochrony przyrody, genetyki oraz ekonomiki i polityki leśnej. Instytut aktywnie uczestniczy w opracowaniu, na rzecz organów władzy państwowej, aktów prawnych oraz innych dokumentów, w tym wynikających z międzynarodowych konwencji i porozumień oraz Polityki Leśnej Państwa. W IBL powstaje wiele nowoczesnych metod pomocnych w zapobieganiu lub zwalczaniu destrukcyjnych zaburzeń w funkcjonowaniu lasu, które na stałe weszły do praktyki leśnej.

Ważną inicjatywą Instytutu, przyczyniającą się do rozwoju kadry naukowej w kraju z zakresu leśnictwa, są uruchomione w 2002 r. Niestacjonarne Studia Doktoranckie. Do tej pory ukończyło je 70 absolwentów. Od 2014 r. organizowane są także podyplomowe studia z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu, które są wspólnym przedsięwzięciem IBL oraz Szkoły Głównej Służby Pożarniczej.

Szczególne miejsce w działalności IBL zajmuje popularyzacja wiedzy przyrodniczej oraz działalność edukacyjna i szkoleniowa. Instytut aktywnie uczestniczy m.in. w Festiwalu Nauki, Dniu Ziemi, Dniach SGGW. Od 6 lat organizowana jest także w Sękocinie Starym Zimowa Szkoła Leśna przy IBL.

Na uwagę z pewnością zasługuje biblioteka Instytutu, która gromadzi 50 tysięcy książek i 1700 tytułów czasopism. Jest to jeden z największych księgozbiorów o tematyce leśnej w Europie. W ciągu roku czytelnicy odwiedza ponad tysiąc użytkowników. Informacje o zbiorach biblioteki dostępne są poprzez system *BazLas* zawierający około 170 tys. rekordów.

Aktualna działalność wydawnicza IBL obejmuje następujące pozycje: *Leśne Prace Badawcze*, *Folia Forestalia Polonica*, *Series A – Forestry*, *Nowości Piśmiennictwa Leśnego*, *Notatnik Naukowy*, *Z Leśnego Świa-*

ta, *Rozprawy i monografie* oraz inne wydawnictwa okazjonalne.

Jubileuszowa refleksja

W ciągu 85 lat w Instytucie pracowało 1571 osób. Najwięcej pracowników Instytut zatrudniał w latach 70. i 80. ubiegłego wieku, kiedy znajdował się w strukturach Lasów Państwowych. W okresie ostatnich 10 lat w Instytucie pracuje ok. 200-250 osób. Warto podkreślić, że ciągu 50 lat wzrósł udział pracowników zatrudnionych na stanowiskach naukowych – z 25% w roku 1974 do 43% w roku 2014.

Przez 85 lat powstało w Instytucie 4035 raportów z prac naukowo-badawczych oraz 5051 publikacji, czyli rocznie IBL publikował blisko 60 artykułów i 50 dokumentacji naukowych. W ostatniej dekadzie wzrosła też liczba publikacji z afiliacją IBL w czasopismach najwyższej punktowanej z listy „A” MNiSW.

Wiedza ekspercka pracowników Instytutu jest wysoko ceniona, czego wyrazem jest ich udział w licznych gremiach krajowych i zagranicznych, m.in.: PAN, komitetach redakcyjnych i radach programowych, Akcjach COST, organach doradczych KE, stowarzyszeniach i sieciach naukowych.

W latach 2005-2015 IBL podpisał 14 umów o dwustronnej współpracy z instytucjami z 12 krajów, zorganizował lub współorganizował 29 konferencji i 18 seminariów krajowych oraz 23 konferencje i 20 seminariów międzynarodowych. W tym samym czasie IBL brał i bierze aktywny udział w 22 Akcjach COST, 28 projektach finansowanych ze środków zagranicznych w ramach: Programów Ramowych, instrumentu finansowego LIFE+, Funduszy Strukturalnych, Leonardo da Vinci, INTERREG IVC, Norwe-

skich Mechanizmów Finansowych oraz dofinansowania celowego na podstawie Rozporządzenia Komisji Europejskiej Forest Focus. Średnio pięć staży zagranicznych rocznie ma miejsce w IBL, a w ostatniej dekadzie Instytut odwiedzali stażyści z 18 krajów świata. Wymiana zagraniczna naukowców w Instytucie rośnie i to zarówno za sprawą krótkich wyjazdów, ale też staży realizowanych z funduszy zewnętrznych i wewnętrznych. Ta aktywność powinna procentować w przyszłości podejmowaniem wspólnych projektów badawczych, szczególnie finansowanych ze środków zagranicznych.

Główne obchody Jubileuszu IBL miały miejsce w dniach 17-18 czerwca 2015 r. w siedzibie Instytutu w Sękocinie Starym i obejmowały uroczyste posiedzenie Rady Naukowej, konferencję międzynarodową pt. „Wyzwania i szanse leśnictwa XXI wieku” oraz sesję posterową, podczas której pracownicy Instytutu zaprezentowali główne kierunki działalności naukowej. Obszerne relacje z tych uroczystości, wygłoszone referaty oraz fotogaleria dostępne są na stronie jubileuszowej IBL <http://www.jubileusz.ibles.pl>.

*Dr hab. Janusz Czerepko,
prof. nadzw., Dyrektor IBL*



*Mgr inż. Mariusz Kapsa podczas analizy drzewa matecznego tomografem akustycznym Picus Sonic
fot. S. Ambroży*